مجـــله‌ی توســـعه‌ی آمـــوزش در علـــــوم پزشـــکی
دوره‌ی ۳، شماره ٤، بهار و تابستان ۸۹، صفحات ۲۰ تا ۲۵

بررسی علل عدم اشتغال در بین دانش آموختگان رشته‌ی مامایی دانشگاه علوم پزشکی قزوین

رعنا رضایی سپاسی[۱]، زینت صفدری[۲]، آذر آوازه[۳]

نویسنده‌ی مسئول: قزوین، دانشگاه علوم پزشکی قزوین، دانشکده‌ی پرستاری و مامایی ranarezai@yahoo.com

چکیده

زمینه و هدف: *شناسایی وضعیت اشتغال، عدم اشتغال به کـار و علـل آن مـی‌توانـد اطلاعـات مفیـدی در زمینـه‌ی نقـش حرفـه‌ای و عملکـرد دانش‌آموختگان و امکان برنامه‌ریزی آینده از نظر ظرفیت پذیرش دانشجو، شرایط فارغ التحصیلی، ضرورت ادامه یا قطع طرح نیروی انسانی و یـا حتی شرایط استخدام و اشتغال را فراهم نماید. در صورتی که پذیرش دانشجویان و کیفیت برنامه‌های آموزشی با نیازهای واقعی جامعه و دولـت هماهنگ نشده باشد، سبب افزایش نسبت بیکاری دانش‌آموختگان و اتلاف سرمایه‌ها و منابع می‌شود. این مطالعه با هدف تعیین علل عدم اشتغال در بین دانش‌آموختگان رشته‌ی مامایی دانشگاه علوم پزشکی قزوین صورت پذیرفت.*

روش بررسی: *در این مطالعه‌ی توصیفی، کلیه‌ی دانش آموختگان مقطع کاردانی مامایی که در فاصله‌ی سال‌های ۱۳۷۵ تا ۸۵ وارد دانشگاه شده‌اند، طی سال‌های۸۷تا ۸۸ مورد بررسی قرار گرفتند. آدرس این افراد با مراجعه به بایگانی آموزش دانشکده‌ی پرستاری و مامایی قزوین به دست آمده و برای کلیه‌ی نمونه‌های در دسترس، پرسشنامه مدون از طریق پست ارسال گردید. پس از عودت پرسشنامه‌ها، داده‌های مربوط به ۲۰۳ دانش آموخته مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.*

یافته‌ها: *میانگین سنی واحدهای مورد پژوهش ۲۵/۶۷ سال بود. ۵۶/۷ درصد در دوره‌ی روزانه و ۴۳/۳ درصـد در دوره‌ی شـبانه تحـصیل نمـوده بودند. ۳۴ درصد واحدهای پژوهش شاغل، ۳۵/۵ درصد بیکار، ۱۸/۷ درصد دانشجو و ۱۱/۸ درصد در حال گذراندن طرح نیروی انسانی بودنـد. مدت بیکاری بعد از تحصیل در ۶۶ درصد موارد دو سال و کمتر و در ۴/۳ درصد موارد هفت سال و بالاتر بوده اسـت. اصـلی‌تـرین علـل عـدم اشتغال از نظر دانش‌آموختگان عدم نیاز بخش‌های خصوصی و دولتی، ادامه‌ی تحصیل و ضرورت کار در محیط نامناسب و دوردست بود.*

نتیجه‌گیری: *یافته‌های این مطالعه و مطالعات دیگر مبین این واقعیت است که اگر تعداد افراد مشمول طرح نیروی انسانی که به عنوان یک اشتغال موقت محسوب می‌شود، کنار گذارده شوند، آمار واقعی بیکاران در بین دانش‌آموختگان مامایی درصد قابل توجهی را شامل می‌گردد. با مهیا شدن بستر مناسب در زمینه‌ی فعالیت ماماها در بیمارستان‌ها، زایشگاه‌ها و مراکز بهداشتی و دریافت مجوز دفتر کارخصوصی می‌توان فرصت‌های شغلی بیشتری برای دانش آموختگان این رشته فراهم آورد.*

واژگان کلیدی: اشتغال، دانش‌آموختگان، رشته‌ی مامایی

۱- کارشناس ارشد داخلی جراحی پرستاری، مربی دانشگاه علوم پزشکی قزوین
۲- کارشناس ارشد مامایی، مربی دانشگاه علوم پزشکی قزوین
۳- کارشناس ارشد پرستاری، مربی دانشگاه علوم پزشکی زنجان

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-10-11]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1389.3.4.4.5]

مقدمه

نظر به روند سریع تحولات جهانی و جایگاه خاص و نقش کلیدی آموزش عالی در توسعه‌ی همه جانبه به دلیل ارتباط نزدیک دو نظام آموزشی و اقتصادی، مدیریت کلان کشور به دنبال استفاده از روش‌های علمی برای شناخت و کنترل عوامل مشکل آفرین در زمینه‌ی اشتغال دانش‌آموختگان و تبدیل چالش‌ها به فرصت برای شتاب دادن به حرکت توسعه است. اهتمام به امر فراهم‌آمدن شرایطی که در آن نیروهای دانش‌آموخته بتوانند از دانش، نگرش و توانایی‌هایی برخوردار شوند که با نیازها و شرایط متغیر و نوین اقتصادی، صنعتی و بازار مشاغل فردا متناسب و هماهنگ باشد و تسهیل و تحقق آن مستلزم بازنگری مجدد اهداف آموزشی، محتوای برنامه‌های درسی و روش‌های اجرایی آن‌ها از سویی و سنجش مجدد نیازمندی‌های شغلی مراکز اشتغال کشور از سوی دیگر است (۱). در این راه اطلاعات و داده های دقیق به عنوان یکی از معیار های اصلی این شناسایی محسوب می‌گردند. از جمله مسایلی که در ارزشیابی آموزش عالی می‌بایست به آن توجه داشت، مسأله‌ی اشتغال دانش‌آموختگان آموزش عالی است که خود یکی از مسایل مهم اقتصادی و اجتماعی کشور بوده، برای پیش‌بینی برنامه‌های آینده ضروری می‌باشد (۲). آمار مربوط به اشتغال، عدم اشتغال و علل آن می‌تواند، اطلاعات مفیدی در زمینه‌ی نقش حرفه‌ای و عملکرد دانش‌آموختگان در اختیار مسوولین قرار داده، امکان برنامه‌ریزی آینده از نظر ظرفیت پذیرش دانشجو، شرایط فارغ‌التحصیلی و شرایط استخدام و اشتغال را فراهم نماید (۳). بدیهی است در صورتی که پذیرش دانشجویان و کیفیت برنامه‌های آموزشی با نیازهای واقعی جامعه و دولت هماهنگ نشده باشد، موجب افزایش نسبت بیکاری و اتلاف سرمایه‌ها و منابع می‌گردد (٤). نتایج بررسی‌ها حاکی از ثابت ماندن نحوه‌ی توزیع دانش‌آموختگان آموزش عالی در بخش اقتصادی درسه دهه‌ی اخیر است (۵). این در حالی است که عدم دست‌یابی به شغل مناسب که مطابق با آموخته‌های کاربردی دانش‌آموختگان باشد، سبب سرخوردگی، یاس، عدم اطمینان و مشکلات روانی و اجتماعی ایشان خواهد شد که نمونه‌ی آن در کشورهایی نظیر بنگلادش، پاکستان، هند، مکزیک و ایتالیا وجود دارد (٦). علی‌رغم اهمیت موضوع ارزیابی موقعیت حرفه‌ای و تحصیلی دانش آموختگان، این مهم در دانشگاه‌های ما به‌ویژه دانشگاه‌های علوم پزشکی فراموش شده است (۷). دانشکده‌های پرستاری و مامایی از جمله مراکز آموزشی در دانشگاه‌های علوم پزشکی محسوب می‌شوند که رسالت آن‌ها تربیت پرستاران و ماماهای متخصص می‌باشد (۲). از سال ۱۳۵۸ تاکنون مراکز آموزش مامایی بیش از ۳۳ هزار ماما تربیت نموده‌اند، اما متاسفانه تغییری در برنامه‌ریزی و جذب نیروهای کارآمد توسط مسوولین به عمل نیامده است (۸) که می‌تواند ناشی از عدم وجود اطلاعات کافی در این زمینه باشد. گزارش ارزشیابی درونی انجام شده سال‌های ٨٤ و ٨٥ توسط گروه آموزش مامایی دانشکده‌ی پرستاری و مامایی قزوین در حوزه دانش‌آموختگان نیز نشان داد که این گروه اطلاعات جامع و مدونی از سرنوشت شغلی دانش‌آموختگان ندارند. این به آن معناست که تصویر روشنی از وضعیت موجود در اختیار نیست تا بتوان برای رسیدن به وضعیت مطلوب برنامه‌ریزی نمود (۹). بنابراین روشن است که اختصاصا در بخش آموزش عالی پرداختن به تحقیقاتی که وضعیت موجود را به تصویر کشیده، نیازها را نشان دهد از اهمیت خاصی برخوردار است (۲). با توجه به کلیه‌ی موارد مذکور و اهمیت موضوع، مطالعه‌ی حاضر با هدف تعیین علل عدم اشتغال در بین دانش‌آموختگان رشته‌ی مامایی دانشگاه علوم پزشکی قزوین انجام گردید.

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-10-11]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1389.3.4.4.5]

روش بررسی

در این مطالعه‌ی توصیفی- مقطعی، کلیه‌ی دانش‌آموختگان مقطع کاردانی (۱۰گروه روزانه و ۷ گروه شبانه) مامایی که در فاصله سال‌های ۷۵ تا ۸۵ وارد دانشگاه شده بودند، طی سال‌های ۸۷ و ۸۸ مورد بررسی قرار گرفتند. آدرس این افراد با مراجعه به بایگانی آموزش دانشکده‌ی پرستاری و مامایی قزوین به دست آمد و سپس جهت ارسال دقیق پرسشنامه، تماس با کلیه‌ی افرادی که امکان پذیر بود، صورت گرفت. در مورد محرمانه نگه داشتن اطلاعات کسب شده به کلیه‌ی واحدهای مورد مطالعه اطمینان داده شد. واحد های مورد مطالعه برای شرکت یا عدم شرکت در این پژوهش آزاد بودند. از ۳۲۱ مورد فارغ التحصیل ۲۹۲ مورد پرسشنامه ارسال شد. که ۱۸۸ مورد تا پایان آذر ماه ۱۳۸۷ توسط دانش‌آموختگان عودت گردید. تماس مجدد در طی آبان ماه صورت گرفت که مجددا ۳۲ مورد پرسشنامه ارسال شدکه از این تعداد نیز ۱۵ مورد تا پایان بهمن ماه عودت گردید. داده‌های ۲۰۳ مورد پرسشنامه توسط نرم‌افزار SPSS و با استفاده از آمار توصیفی (فراوانی مطلق و نسبی) مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته‌ها

میانگین گروه سنی دانش‌آموختگان ۲۵/۶۷ سال بود که حداقل و حداکثر آن به ترتیب متعلق به گروه سنی ۲۰ سال و ۳۲ سال می‌باشد. بیشترین درصد افراد (۱۷/۲ درصد) و کمترین آنان (۳/۹ درصد) به‌ترتیب متعلق به ورودی‌های سال‌های ۷۷ و ۸۳ بود. از میان کلیه‌ی دانش‌آموختگان ۵۶/۷ درصد و ۴۳/۳ درصد به‌ترتیب مربوط به دوره‌ی روزانه و شبانه بودند. ۵۱ درصد دانش‌آموختگان متاهل و ۴۹ درصد مجرد بودند. آخرین مدرک تحصیلی در ۶۸/۵ درصد موارد کاردانی، ۳۰ درصد کارشناسی و ۱/۵ درصد کارشناسی ارشد بوده است. بیشترین درصد دانش آموختگان (۳۵/۵ درصد) بیکار بودند (جدول ۱).

جدول ۱: توزیع فراوانی دانش آموختگان بر اساس وضعیت شغلی فعلی

فراوانی دانش آموختگان وضعیت شغلی فعلی	تعداد	درصد
شاغل	٦٩	٣٤
بیکار	۷۲	۳۵/۵
دانشجو	۳۸	۱۸/۷
در حال گذراندن طرح نیروی انسانی	٢٤	۱۱/۸
کل	۲۰۳	۱۰۰

مدت بیکاری بعد از فراغت از تحصیل در اکثریت دانش آموختگان (۶۶ درصد) دو سال و کمتر و در ۴/۳ درصد موارد هفت‌سال و بیشتر عنوان گردید. از میان افراد شاغل و در حال گذراندن طرح نیروی انسانی، ۶۱/۱ درصد افراد بر این باور بودند که گذراندن طرح در اشتغال به کار آنان تاثیر داشته، یا خواهد داشت. بیشترین درصد افراد (۷۲/۶ درصد) شاغل در مراکز دولتی و کمترین آنان (۶/۴ درصد) در مراکز نیمه دولتی و ۱۸/۸ درصد افراد در مراکز خصوصی مشغول به خدمت بودند. هیچ یک از افراد، شاغل در بخش خیریه نبودند. اکثریت شاغلین دارای کار تمام وقت (۶۹/۴ درصد) بودند. اکثریت افراد (۶۴/۲ درصد) در بخش بهداشت و کمترین آنان (۳ درصد) در بخش اداری مشغول به کار بودند. هیچ یک از افراد شاغل در بخش مدیریتی نبودند. اکثریت افراد شاغل (۵۶/۹ درصد) به شکل قراردادی و کمترین آن‌ها (۳/۱ درصد) به شکل رسمی، آزمایشی و (۳/۱ درصد) به شکل رسمی- قطعی مشغول به کار بودند. میانگین متوسط در آمد ماهیانه در افراد شاغل ۲۵۳۵۰۷ تومان بود (حداقل و حداکثر به ترتیب ۸۰۰۰۰ و ۵۰۰۰۰۰ تومان). اکثریت دانش آموختگان (۶۱/۳ درصد) در منطقه‌ی شهری محروم و کمترین آنان (۷/۵ درصد) در منطقه غیر محروم و ۳۱/۲ درصد در مناطق روستایی مشغول به

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-10-11]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1389.3.4.4.5]

خدمت بودند. دانش آموختگان، بیشترین علت اصلی عدم اشتغال در حرفه‌ی مامایی (۵۱/۲۳ درصد) را عدم نیاز بخش‌های خصوصی و دولتی و کمترین علت اصلی عدم اشتغال (۲/۴۷ درصد) را مشکلات خانوادگی عنوان کردند.

جدول ۲: توزیع فراوانی دانش آموختگان بر اساس علل اصلی عدم اشتغال

فراوانی دانش آموختگان علل اصلی عدم اشتغال	تعداد	درصد
عدم نیاز بخش های خصوصی و دولتی	٦٢	٥١/٢٣
ضرورت کار در محیط نامناسب و دور دست	٤٤	٣٦/٣٦
پایین بودن حقوق و دستمزد	١٥	١٢/٣٩
سختی کار	١٥	١٢/٣٩
عدم رضایت همسر	١١	٩/٠٩
مشکلات خانوادگی	٣	٢/٤٧
ادامه‌ی تحصیل	٥٢	٤٢/٩٧
نبودن پست های سازمانی متناسب با رشته و مقطع تحصیلی	٤٣	٣٥/٥٣
نبودن مجوز استخدام	٢٦	٢١/٤٨

بحث

مطالعه‌ی حاضر نشان داد از میان کل افراد شاغل (۴۵/۸ درصد)، ۱۱/۸ درصد در حال گذراندن طرح نیروی انسانی بوده‌اند. در مطالعه‌ی امیدوار و آقاجانی از مجموع ۵۱/۳ درصد شاغلین، در بین دانش‌آموختگان سال‌های ۷۱ تا ۷۶ دانشگاه علوم پزشکی بابل، ۴۸/۸ درصد در حال گذراندن طرح نیروی انسانی (۲) و در مطالعه‌ی بخشی و همکاران در بین دانش‌آموختگان سال‌های ۷۰ تا ۷۶ دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان از مجموع ۶۰/۵ درصد شاغلین، ۳۰/۶ درصد در خدمت طرح نیروی انسانی بودند (۳).

یافته‌های فوق مبین این واقعیت است که اگر تعداد افراد مشمول طرح نیروی انسانی که به عنوان یک اشتغال موقت محسوب می‌شود، کنار گذارده شوند، آمار واقعی بیکاران درصد قابل توجهی را شامل می‌گردد که در این مطالعه این آمار، ۳۵/۵ درصد بود. در کنار این واقعیت، سهم بخش‌های خصوصی و نیمه‌دولتی در زمینه‌ی جذب نیروهای فارغ التحصیل بسیار کم‌رنگ‌تر می‌باشد. هدف اکثر افراد، استخدام در مشاغل دولتی است تحقیق انجام شده در رابطه با بازار کار و آموزش عالی در کشور اندونزی نشان داد که بیشتر دانشجویان دانشگاه‌های دولتی انتظاردارند بعد از فراغت از تحصیل در بخش دولتی شاغل شوند (۱۰) این درحالی است که برای ایجاد فرصت‌های شغلی نباید تنها به امکانات دولت تکیه نمود، بلکه وارد کردن بخش خصوصی به این عرصه، فشار ناشی از تعهد دولت برای جذب نیرو را کاهش خواهد داد. در این مطالعه بیش از نیمی از دانش‌آموختگان شاغل، در استخدام قراردادی به سر می‌برند. این آمار در مطالعه‌ی بخشی و همکاران ۱۵/۳ درصد بود (۳) و در مطالعه‌ای دیگر ۱۲/۸ درصد گزارش شد (۲) که نسبت به مطالعه‌ی حاضر وضعیت بهتری را نشان می‌دهد. این امر مبین این واقعیت است که در سال‌های اخیر وضعیت استخدام نیروهای ماما به خصوص مقطع کاردانی از ثبات کمتری برخوردار بوده است. در مطالعه‌ای اصلی‌ترین علت عدم اشتغال بیان شده از سوی دانش‌آموختگان عدم نیاز بخش‌های خصوصی و دولتی ذکر شده است (۳). نتایج پژوهشی در خصوص وضعیت اشتغال دانش‌آموختگان مامایی نشان داد که ۸۹/۲ درصد از دانش آموختگان شاغل در بخش دولتی و ۱۷/۱ درصد در بخش خصوصی جذب شده بودند (۲) و در مطالعه‌ای دیگر که بر روی دانش‌آموختگان سال‌های ٦٥ تا ٦٧ آموزش عالی انجام شده بود، نشان داد ۸۳/٦ درصد آن‌ها شاغل بوده که تنها ٦/٣ درصد جذب بخش نیروهای انسانی در دستگاه‌های دولتی شده بودند (۱۱) در پژوهشی نیز مهم‌ترین علل بیکاری،

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-10-11]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1389.3.4.4.5]

مربوط به عدم نیاز سازمان‌های دولتی و ادامه‌ی تحصیل بوده است (٤) که مشابه تحقیق حاضر می‌باشد. به طور کلی علل بیکاری دانش‌آموختگان در ایران مربوط به عدم تطابق نظام آموزش عالی با نیازهای اشتغال نیروهای انسانی، ناهماهنگی بین سیاست‌های اشتغال و نیازهای جامعه، عدم تطابق رشته‌ی دانشگاهی با ضرورت‌های جدید، الگو برداری از کشورهای توسعه یافته بدون توجه به بومی سازی، کم توجهی به آموزش‌های کاربردی، فقدان استراتژی مشخص در زمینه‌ی آموزش عالی، گسترش بی‌رویه و برنامه‌ریزی نشده‌ی مراکز آموزش عالی بخش خصوصی، فقدان ساختار مناسب در بخش خصوصی برای جذب دانش‌آموختگان دانشگاه‌ها، مشکلات ساختار فرهنگی جامعه، مشکلات فضای کسب و کار مستقل از عوامل جهانی، فقدان ارتباط موثر میان دانشگاه و بخش‌های مختلف اقتصادی و فقدان برنامه‌ی مشخص برای سرمایه گذاری خارجی می‌باشد (۱۲). از جمله مراکزی که ماماها می‌توانند در آن مشغول به کار شوند، می‌توان به بیمارستان‌ها، زایشگاه‌ها و مراکز بهداشتی اشاره کرد، همچنین ماماها طبق قوانین حاضر در صورت داشتن مدرک می‌توانند مجوز دفتر کارخصوصی دریافت کرده، در آن به ارایه‌ی خدمات بهداشتی و درمانی بپردازند. تمام این موارد، گزینه‌هایی است که هر یک می‌تواند با مهیا شدن بستر مناسب و اطلاع‌رسانی به مخاطبان این قشر، فرصت‌های شغلی را برای فارغ‌التحصیلان رقم بزند. از آنجا که متخصصین زنان فرصت کافی برای تعامل با مددجو را ندارند، وجود ماماها برای تأمین بهداشت و مسایل طبیعی زنان ضروری است. با توجه به مقوله‌ی حایز اهمیت سلامت زنان و خانواده، وظیفه ماماها به‌عنوان حامیان سلامت مادران، نمود بیشتری پیدا کرده، ماماها می‌توانند با آموزش‌هایی که فرا گرفته‌اند به همراهی و مراقبت مادران باردار از دوران قبل، حین و بعد از بارداری پرداخته و نقش موثری در سلامت مادر و کودک داشته باشند. اما با این وجود، متاسفانه نقش ماماها همچنان کمرنگ دیده می‌شود این امر اثرات مخربی بر کارکرد آن‌ها داشته، امکان ایجاد خلل در سلامت مادران را افزایش می‌دهد. در بیمارستان‌های کشور ما به ماماها چندان اجازه‌ی فعالیت داده نشده، آن‌ها به مشاغلی غیر از حرفه‌ی اصلی خود گمارده می‌شوند این در حالی‌است که اگر این حرفه به‌درستی شناخته شود و جایگاه آن در سطح جامعه مشخص گردد، زنان باردار و حتی غیرباردار در سنین مختلف مشاوره‌های مامایی خود را در مطب‌های مامایی با صرف وقت و هزینه‌ی کمتری به‌راحتی انجام می‌دهند. لذا رعایت نکردن سیستم ارجاع به ماماها، حمایت نکردن بیمه‌ها از کار مامایی و جذب نشدن دانش‌آموختگان این رشته در بازار کار که نشان از عدم شناخت صحیح نسبت به جایگاه حرفه‌ی مامایی در سطح جامعه دارد، از مهم‌ترین مشکلاتی است که در حیطه‌ی کاری مامایی مطرح است و حیات این حرفه را به مخاطره می‌اندازد.

منابع

۱- ذبیحی اعظم، شعبانی محمد علی. آسیب شناسی ارتباط و تعامل بازارکار و دانشگاه. سومین همایش اشتغال و نظام آموزش عالی کشور.

۲- امیدوار شبنم، آقاجانی دلاور. وضعیت اشتغال دانش آموختگان مامایی دانشگاه علوم پزشکی بابل. مجله‌ی ایرانی آموزش در علوم پزشکی. ۱۳۸۳؛ ۱۱: ۷۵-۷۱ .

۳- بخشی حمید، اسماعیل زاده محمود، طالقانی فریبا، رفیعی غلامرضا و مهدی زاده خدیجه. وضعیت اشتغال به کار دانش آموختگان دانشگاه علوم پزشکی رفسنجان. مجله‌ی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قزوین. تابستان ۱۳۸۱؛ ۲۲: ۲۳- ۱٦.

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-10-11]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1389.3.4.4.5]

٤- حمدی محمدرضا، سلیمانی بهرام، نصر اصفهانی بهرام و ماندگار حسن علی. بررسی وضعیت فارغ التحصیلان سال های ١٣٦٨ تا ١٣٧٣ دانشکده بهداشت اصفهان از نظر اشتغال به کار و ادامه تحصیل. پژوهش در علوم پزشکی اصفهان. بهار ١٣٧٧؛ ٣: ٣٦-٣٢.

٥- چیت ساز قمی. آموزش عالی، اشتغال و بیکاری. خلاصه مقالات بررسی مشکلات و چشم انداز اشتغال دانش آموختگان آموزش عالی. ٩ و ١٠ خرداد ١٣٧٩، دانشکده مدیریت دانشگاه تهران، ٣٢.

٦- عزیزی فریدون. سیر آموزش پزشکی در ایران. خلاصه مقالات کنگره سراسری آموزش پزشکی، نشریه دانشگاه علوم پزشکی شهید بهشتی، اسفند ١٣٧٤، ٦٥-٧٠

٧- جوادی حمید رضا، آصف زاده سعید و مشاطان مهری. موقعیت شغلی دانش آموختگان پزشکی دانشگاه علوم پزشکی قزوین. مجله دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قزوین. تابستان١٣٨١؛ شماره ٢٢: ٣٢-٢٤.

٨- فهیم حیایی ف. وضعیت بیکاران دارای تحصیلات عالی و فنی- حرفه ای و بررسی علل آن.تهران:معاونت امور فرهنگی، آموزشی و پژوهشی سازمان برنامه و بودجه ١٣٧٥.

٩- گزارش ارزشیابی درونی گروه مامایی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی قزوین. اعضای گروه مامایی. ٨٥ - ١٣٨٤.

١٠- صابریان معصومه وحاجی آقاجانی سعید. سرنوشت شغلی دانش آموختگان دانشکده پرستاری سمنان. مجله ایرانی آموزش در علوم پزشکی.١٣٨٢؛ شماره ٩: ٥٩-٥٣ .

١١- میرکمالی سید محمد. تحلیلی بر توانمندی‌های شغلی فارغ التحصیلان دانشگاه ها. فصل نامه پژوهش و برنامه ریزی در آموزش عالی، ١٣٧٢؛ ٤: ٣٧- ١٤

١٢- جهاد دانشگاهی تربیت مدرس. بیکاری و اشتغال فارغ التحصیلان نظام آموزش عالی. Avaiable from: http://www.jobportal.ir/s1/default.aspx?id=9_2_3251_1_412.

[Downloaded from edujournal.zums.ac.ir on 2026-10-11]

[DOR: 20.1001.1.22519521.1389.3.4.4.5]